

ПЛАГІАТ В НАУЦІ ТА ОСВІТІ: ПРОЯВИ ТА НЕБЕЗПЕКИ

Т.О. Соболева, канд. екон. наук, доцент

С.Ю. Нагорний

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

На сьогоднішній день у світі гостро стоїть питання плагіату, а в Україні та пострадянських країнах – особливо. Плагіат проникає в усі сфери нашого життя, часто – ще з освітнього рівня. Навчаючись у вищих навчальних закладах, маємо змогу спостерігати поширення вживання терміну «плагіат» серед викладачів, що фіксують його наявність у роботах студентів та своїх колег. Проблема плагіату з кожним роком стає дедалі актуальнішою, адже створюються спеціалізовані сервіси, що займаються написанням готових робіт, що порушують авторські права та призводять до недобросовісної наукової практики. Як наслідок, – псевдознання у студентів. Але до плагіату вдаються не лише студенти, але й науковці. Проблема академічного плагіату фіксується на державному рівні, що потребує також рішучих дій.

Масштаби поширення плагіату відображають результати опитування, проведеного Східноукраїнським Фондом соціальних досліджень у вищих навчальних закладах України. Згідно зазначених результатів виявлено, що до плагіату вдавалося приблизно 90 % респондентів. Крім того, 49 % опитаних студентів здійснюють у процесі навчання переписування тексту з джерел власними словами без посилань; 37 % – завантажують роботи з інтернет-мережі та використовують їх як власні надбання; 31 % – використовують текст без зазначення автора; 28 % – копіюють чужі тексти зі зміною порядку слів у реченні; 26 % – використовують чужі тексти дослівно з посиланням на інше джерело; 18 % – здійснюють переклад чужих текстів з іноземної мови на українську та використовують їх у своїх роботах без зазначення джерела; 15 % – посилаються на власні опубліковані праці; 12 % – виконують групову роботу без авторської участі в написанні тексту [1].

Плагіат, згідно з Законом України «Про авторське право і суміжні права», визначається як оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору [2]. Існує багато різновидів некоректного запозичення чужих оприлюднених думок, серед яких виділяють дослівний та мозаїчний плагіат; неадекватне перефразування; відсутність посилань на прямі цитати; згадування джерела без посилання; рерайт; суміш власного та запозиченого тексту без належного цитування джерел; копіювання чужої наукової роботи, чи декількох робіт та оприлюднення результату під своїм ім'ям; фальсифікація (вигадування, наприклад, статистичних показників з подальшим вказуванням їх у якості власної роботи); реплікація та републікація [3].

Проблеми плагіату актуальні не тільки на території України. У всьому світі розробляються й активно використовуються методи боротьби з плагіатом. Так, у Словаччині Міністерство освіти з 2010 року зобов'язало усі ВНЗ використовувати національний центральний репозитарій тез і дисертацій та національну систему перевірки на плагіат. В Чехії 50 % ВНЗ отримали фінансування від Міністерства освіти на боротьбу з плагіатом. В Грузії було створено єдину базу перевірки усіх наукових робіт на плагіат. У Китаї Міносвіти вимагає, щоб усі ВНЗ були обладнані спеціальним ПЗ для перевірки докторських та магістерських робіт. В Македонії на рівні держави спрямовані зусилля на розробку власного сервісу перевірки на антиплагіат [1]. І таких прикладів чимало. Україні потрібно наслідувати зазначену політику і активізувати реформи на державному рівні.

Для ефективного подолання проблеми плагіату, по-перше, потрібно визнати його широке розповсюдження та використання великим колом людей (студенти, науковці). Така ситуація частково пояснюється нерозумінням сутності плагіату, а також серйозності його як злочину. По-друге, слід усвідомлювати, що навіть вмотивовані та амбітні особи схильні до плагіату. По-третє, існуючі санкції та контроль не є як достатніми, так і дієвими.

Таким чином, головним джерелом поширення некоректного використання чужих об'єктів авторського права є відсутність науково-дослідницької, етичної та правової культур в суспільстві. Розповсюдження професійної етики та норм може бути одним з найефективніших засобів боротьби з плагіатом. Норми та складові академічної культури слід популяризувати серед студентів, і в цьому повинні бути зацікавлені самі ж науковці, що викладають в університетах.

Перелік посилань:

1. Студвей. Епідемія академічного плагіату в цифрах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://studway.com.ua/>
2. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23.12.93 р. // ВВР України. – 1994. – № 13.
3. Східноукраїнський Фонд соціальних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://fond.sociology.kharkov.ua>